

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
СРЕДНЕКОРСИНСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
АРСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
ул. Молодежная, д.13, д. Средняя Корса, Ар-
ский муниципальный район, 422024

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
УРТА КУРСА
АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
Яшьләр ур, 13 нче йорт, Урта Курса авылы,
Арча муниципаль районы, 422024

Тел. (84366) 53-4-32, факс (84366) 53-4-32. E-mail: Skor.Ars@tatar.ru

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

« 05 » март 2025 ел

№ 19

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Урта Курса авыл жирлеге территориясендә киселә торган яшел үсентеләр бәясен исәпләү һәм компенсацион яшелләндерү методикасын раслау турында

2023 елның 6 октябрдәгә "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Урта Курса авыл жирлеге башкарма комитеты **КАРАР БИРӘ**:

1. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Урта Курса авыл жирлеге территориясендә киселә торган яшел үсентеләр бәясен исәпләү һәм компенсацион яшелләндерү методикасын әлеге карарга кушымта нигезендә расларга.

2. Әлеге карарны Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында бастырып чыгарырга (<http://pravo.tatarstan.ru>) һәм Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының рәсми сайтында урнаштыру юлы белән халыкка житкерергә (<https://arsk.tatarstan.ru>).

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуну үземдә калдырам.

Урта Курса авыл жирлеге башлыгы

Р.Р. Вафина

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Урта Курса авыл жирлеге территориясендә киселә торган яшел үсентеләр бәясен исәпләү һәм компенсацион яшелләндерү үткәру методикасы

I. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Киселә торган яшел утыртмаларның бәясен исәпләү һәм компенсацион яшелләндерү үткәру методикасы (алга таба текст буенча - Методика) Россия Федерациясе Конституциясе нигезендә, “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законы, Татарстан Республикасы Конституциясе, “Әйләнә-тирә мохитне саклау турында” 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль кануны, “Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында” 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы кануны белән эшләнә.

1.2. Методика Арча муниципаль районының Урта Курса авыл жирлеге территориясендәге яшел үсентеләрне хокуклы рәвештә тартып алганда, шулай ук яшел үсентеләргә хокуксыз зыян килү яки юкка чыгу нәтижәсендә муниципаль берәмлек бюджетына кертеләргә тиешле түләүләрне исәпләп чыгару өчен билгеләнә.

1.3. Методика кулланыла:

Арча муниципаль районының Урта Курса авыл жирлеге территориясендә хужалык эшчәнлеген гамәлгә ашырганда килеп чыгарга мөмкин булган зыянны бәяләү өчен инвестиция проектларының әйләнә-тирә мохиткә йогынтысын бәяләү бүлекләрен эзерләү һәм аларга экологик экспертиза ясау барышында;

табигать факторларын, шулай ук яшелләндерү объектларының экологик әһәмиятен исәпкә алып, яшел утыртмаларны законлы рәвештә сүткән (кискән) өчен түләү күләмен исәпләгәндә;

яшел утыртмаларның хокуксыз зарарлануы (үсемлекнең үсүе тукталу дәрәжәсенә кадәр түгел) яисә юкка чыгуы аркасында китерелгән зыянны каплаганда;

Арча муниципаль районының Урта Курса авыл жирлеге территориясендәге яшел үсентеләрнең бәясен билгеләү белән бәйле башка очракларда.

1.4. Әлеге Методика үзенә тәэсирен урман законнарын бозу нәтижәсендә урманнарда, шул исәптән урман утыртмаларына яисә урман утыртмаларына

кертелмэгэн агачларга, куакларга һәм лианаларга китерелгән зыянны исәпләү белән бәйлә мөнәсәбәтләргә жәелдерми.

II. Киселә торган яшел утыртмаларны классификацияләү һәм идентификацияләү һәм аларның бәясен билгеләү

2.1. Шәһәр яшеллекләренәң киселә торган төп типлары бәясен исәпләү өчен, шәһәр территорияләренәң функциональ билгеләнешенә, урнашуына, милек рәвешләренә һәм ведомстводан чыгуына карамастан, үсемлекләренәң түбәндәге классификациясе кулланыла:

агачлар;

куаклар (төркемләп һәм берәмләп

утырту); куаклардан ясалган тере

киртәләр;

үлән япмасы (газоннар һәм табигый үлән үсемлекләре);

чәчәклекләр.

2.2. Үсемлекләргә китерелгән зыянның күләмен билгеләгәндә ботаника, урман төзелеше, дендрология геоботаника, туфрак-мелиорация, Геология һәм башка тикшеренүләр, урман һәм үсемлек кадастрлары, үсемлекләр мониторингы белешмәләре, шулай ук исәп объектының үсемлекләренәң торышы турында кирәкле мәгълүмат булган паспорты файдаланыла.

Үсемлекләргә китерелгән зыянны, оештыру-хокукый һәм милек формаларына бәйсез рәвештә, гражданнар, шәхси эшмәкәрләр, оешмалар каплый.

Яшел үсентеләрне кисеп хокуксыз зарарлаган яисә юкка чыгарган очракта, өстәмә тикшеренүләр үткәрү, экспертлар жәлеп итү, исәп-хисаплар үткәрү, документларны рәсмиләштерү чыгымнарын түләү экологик хокук бозу кылган зат акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

2.3. Агач-куак, үлән үсемлекләренә китерелгән зыянның күләмен билгеләгәндә исәпкә алына:

аерым үсемлекләренәң санын билгеләү шактый катлаулы булганда, агачлар һәм аерым торган куаклар өчен данәләрдә яисә куаклыклар һәм үсентеләр өчен погон метрларында киселә торган, зарарланган, юкка чыгарылган үсемлекләр саны;

үләнчел үсемлекләр биләгән мәйдан квадрат метрларда;

агачларның (яфраклы яки хыслы) һәм куакларның төрләре, токым составы, үләнчел үсемлекләр тибы;

агачның биеклеген, разрядын, 1 берәмлек агач өчен алына торган агач күләмен билгеләү һәм 1 куб метр агач өчен бәя бәяләү өчен 1,3 метр биеклектә агач кәүсәсенәң диаметры. Әгәр агачның берничә кәүсәсе һәм диаметры 8 сантиметрга житкән икенчел кәүсәсе (кәүсәләре) булса, һәр кәүсә аерым агачка санала;

әлеге үсемлекне утырту һәм карау буенча башкарылган эшләр бәясе;

биеклегә 1 метрга кадәр булган үсенте бәясе сумнарда;

үсемлекләрнең торышы һәм аның кыйммәте;
үсемлекләрнең деградация дәрәжәсе (яшел үсентеләрне кисеп рөхсәтсез зарарлаганны яки юкка чыгарганны исәпләгәндә генә кулланыла).

2.4. Яшел утыртмаларны тартып алганда зыяның күләме түбәндәге формулалар буенча билгеләнә:

N п/п	Яшел утыртмалар	Зыян күләмен исәпләү формуласы*	Шартлы билгеләр
1	Агач	$Y = (C + U + C_v) \times q \times k_1 \times k_2 \times k_3 \times k_d \times C_v$ $= V \times C_d^3 \text{ монда}$	<p>Y - зыян күләме C - 1 данә агач утырту һәм үстерү эшләренең бәясе (таб. 1) Ц - 1 үсенте бәясе (таб. 1) C_v - тартып алына торган агач күләменең бәясе V - 1 данә өчен тартып алына торган агач күләме C_d - 1 куб. м агачның бәясе q - тартып алына торган агачларның данәләре саны k₁ - үсемлекләрнең мохитне саклау үзлекләрен исәпкә ала торган коэффициент (таб. 3) k₂ - үсемлекләрнең торышын исәпкә ала торган коэффициент (таб. 4) k₃ - үсемлекләрнең кыйммәтен исәпкә ала торган коэффициент (таб. 5) k_d - үсемлекләрнең деградация коэффициенты (таб. 6)</p>
2	Куаклыклар, лианалар	$Y = (C + Ц) \times q \times k_1 \times k_2 \times k_3 \times k_d$	<p>Y - зыян күләме C - куакның, лиананың 1 данә утырту һәм үстерү эшләренең бәясе яки 1 пог. м (таб. 2) Ц - утырту материалы бәясе (таб.2) q - тартып алына торган куакларның, лианаларның данә саны k₁ - үсемлекләрнең мохитне саклау үзлекләрен исәпкә ала торган коэффициент (таб. 3) k₂ - үсемлекләрнең торышын исәпкә ала торган коэффициент (таб. 4) k₃ - үсемлекләрнең кыйммәтен исәпкә ала торган коэффициент (таб. 5) k_d - үсемлекләрнең деградация коэффициенты (таб.6)</p>

3	Газоннар, чәчәкләкләр	$Y = (C+Ц) \times S \times k1 \times k2 \times kc \times kd$	<p>Y - зыян күләме</p> <p>C - 1 кв. м газон, чәчәк бакчасы утырту һәм үстерү эшләренә бәясе (таб.2)</p> <p>Ц - утырту материалы бәясе (таб. 2)</p> <p>S - тартып алына торган газон, чәчәкләк мәйданы k1 - үсемлекләренә мохитне саклау үзлекләрен исәпкә ала торган коэффициент</p>
			<p>(таб. 3)</p> <p>k2 - үсемлекләренә торышын исәпкә ала торган коэффициент (таб. 4)</p> <p>kc - үсемлекләренә кыйммәтен исәпкә ала торган коэффициент (таб. 5)</p> <p>kd - деградация коэффициенты (таб. 6)</p>
4	Естественная травяная растительность	$Y = 8 \times k1 \times k2 \times kc \times kd$	<p>Y - зыян күләме</p> <p>B - тартып алына торган табигый үлән үсемлекләре мәйданы</p> <p>k1 - үсемлекләренә мохитне саклау үзлекләрен исәпкә ала торган коэффициент (таб. 3)</p> <p>k2 - үсемлекләренә торышын исәпкә ала торган коэффициент (таб. 4)</p> <p>kc - үсемлекләренә кыйммәтен исәпкә ала торган коэффициент (таб. 5)</p> <p>kd - үсемлекләренә деградация коэффициенты (таб. 6)</p>

* Яшел утыртмаларны тартып алганда зыянын күләме, алдагы чорда товарларга (эшләргә, хезмәт күрсәтүләргә) куллану бәяләренә үзгәрүен исәпкә ала торган коэффициент-дефляторны исәпкә алып үзгәртеләргә тиеш

Таблица 1

Агач үсемлекләренә китерелгән зыянын күләмен билгеләү күрсәткечләре

Кәүсәнең диаметры комльдән 1,3 м биекләктә (ё), см	Агачның биеклеген (Б), м	Биекләк буенча разряд	1 берәмлек агач өчен тартып алына торган агач күләме (V), куб. м	1 куб. м агачның бәясе (Сд), руб.	НДСтан башка утырту һәм карау буенча башкарылган эшләр бәясе (С), сум	Биекләк 1 м га кадәр булган 1 үсенте бәясе(Ц), сум.
Агачларның яфраклы токымнары						
имән						
8дән 10га кадәр	5	III	0,023	1200,0	2690,3	501,5
10нан 12кә кадәр	7		0,043			
12дән 14кә кадәр	9		0,072			
14тән 16га кадәр	1}		0,112			
16дан 18гә кадәр	13		0,164			
18дән 20гә кадәр	14		0,219			

20дөн 24кэ кадэр	16		0,29			
24тэн 28гэ кадэр	18		0,46			
28дэн 32гэ кадэр	20		0,68			
32дэн 36га кадэр	21		0,94			
36дан 40ка кадэр	22		1,23			
40тан 44кэ кадэр	23		1,56			
44тэн 48гэ кадэр	26		2,10			
48дэн 52гэ кадэр	27		2,53			
52дэн 56га кадэр	27		3,00			
56дан 60ка кадэр	28		3,52			
60тан 64кэ кадэр	28		4,08			
64тэн 68гэ кадэр	28		4,65			
68дэн 72гэ кадэр	28		5,27			
72дэн 76га кадэр	28		5,92			
76дан 80гэ кадэр	28		6,61			
80нэн 84кэ кадэр	28		7,35			
84тэн 88гэ кадэр	28		8,13			
88дэн 92гэ кадэр	28		8,92			
92дэн 96га кадэр	29		9,81			
96дан 100 кадэр	29		10,70			
100дөн артык	29		11,63			
Юкэ						
8дэн 12гэ кадэр	6	III	0,019	489,6	2690,3	501,5
12дэн 16га кадэр	9		0,061			
16дан 20гэ кадэр	12		0,13			
20дөн 24кэ кадэр	14		0,23			
24тэн 28гэ кадэр	15		0,35			
28дэн 32гэ кадэр	17		0,52			
32дэн 36га кадэр	18		0,71			
36дан 40ка кадэр	19		0,89			
40тан 44кэ кадэр	19		1,16			
44тэн 48гэ кадэр	20		1,40			
48дэн 52гэ кадэр	21		1,69			
52дэн 56га кадэр	21		2,00			
56дан 60ка кадэр	21		2,34			
60тан 64кэ кадэр	22		2,68			
64тэн 68гэ кадэр	22		2,98			
68дэн 72гэ кадэр	22		3,042			
72дэн артык	22		3,85			
Касн						
10нан 12кэ кадэр	10	II	0,053	489,6	2690,3	501,5
12дэн 14кэ кадэр	11		0,080			
14тэн 16га кадэр	12		0,117			
16дан 18гэ кадэр	14		0,164			
18дэн 20гэ кадэр	15		0,218			
20дөн 24кэ кадэр	16		0,28			
24тэн 28гэ кадэр	18		0,43			
28дэн 32гэ кадэр	18		0,61			
32дэн 36га кадэр	19		0,83			
36дан 40ка кадэр	20		1,09			

40тан 44кә кадәр	21		1,40			
44тән 48гә кадәр	22		1,76			
48дән 52гә кадәр	23		2,17			
52дән артык	24		2,64			
Усак, зирек, өрәңге, корычагач, карама, тирәк,			тал һәм башкалар			
10нан 12кә кадәр	11	усак, зирек - II, башкалар - III	0,057	у с а к 489,6, башкалар - 200,6	2690,3	501,5
12дән 14кә кадәр	13		0,093			
14тән 16га кадәр	14		0,133			
16дан 18гә кадәр	15		0,185			
18дән 20гә кадәр	16		0,254			
20дән 24кә кадәр	17		0,33			
24тән 28гә кадәр	19		0,50			
28дән 32гә кадәр	20		0,71			
32дән 36га кадәр	22		0,99			
36дан 40ка кадәр	23		1,30			
40тан 44кә кадәр	23		1,61			
44тән 48гә кадәр	24		2,02			
48дән 52гә кадәр	25		2,50			
52дән артык	25		2,91			
Ылыслы агачлар						
Нарат						
8дән 10га кадәр	8	II	0,027	920,4	2690,3	708,0
10нан 12кә кадәр	10		0,049			
12дән 14кә кадәр	11		0,076			
14тән 16га кадәр	14		0,118			
16дан 18гә кадәр	15		0,166			
18дән 20гә кадәр	16		0,23			
20дән 24кә кадәр	18		0,30			
24тән 28гә кадәр	20		0,47			
28дән 32гә кадәр	22		0,67			
32дән 36га кадәр	23		0,91			
36дан 40ка кадәр	24		1,17			
40тан 44кә кадәр	24		1,47			
44тән 48гә кадәр	25		1,81			
48дән 52гә кадәр	25		2,17			
52дән 56га кадәр	25	2,55				
56дан 60ка кадәр	25	2,97				
60тан 64кә кадәр	25	II	3,41	920,4	2690,3	708,0
64тән 68гә кадәр	25		3,88			
68дән 72гә кадәр	26		4,40			
72дән 76га кадәр	26		4,93			
76дан 80гә кадәр	26		5,48			
80нән артык	26		6,09			
Чыршы						

8дән 10га кадәр	5	II	0,027	920,4	2690,3	708,0
10нан 12кә кадәр	8		0,049			

12дөн 14кэ кадэр	10		0,076			
14тэн 16га кадэр	12		0,118			
16дан 18гэ кадэр	14		0,166			
18дөн 20гэ кадэр	15		0,23			
20дөн 24кэ кадэр	17		0,30			
24тэн 28гэ кадэр	19		0,47			
28дөн 32гэ кадэр	21		0,67			
32дөн 36га кадэр	23		0,91			
36дан 40ка кадэр	24		1,17			
40тан 44кэ кадэр	25		1,47			
44тэн 48гэ кадэр	26		1,81			
48дөн 52гэ кадэр	27		2,17			
52дөн 56га кадэр	28		2,55			
56дан 60ка кадэр	28		2,97			
60тан 64кэ кадэр	28		3,41			
64тэн 68гэ кадэр	29		3,88			
68дөн артык	26		4,40			
Пихта						
8дөн 10га кадэр	5	11	0,018	920,6	2690,3	800,0
10нан 12кэ кадэр	7		0,036			
12дөн 14кэ кадэр	8		0,070			
14тэн 16га кадэр	10		0,102			
16дан 18гэ кадэр	12		0,150			
18дөн 20гэ кадэр	13		0,201			
20дөн 24кэ кадэр	15	II	0,27	920,6	2690,3	800,0
24тэн 28гэ кадэр	16		0,65			
28дөн 32гэ кадэр	19		0,91			
32дөн 36га кадэр	21		1Д9			
36дан 40ка кадэр	22		1,51			
40тан 44кэ кадэр	24		1,87			
44тэн 48гэ кадэр	26		2,27			
48дөн 52гэ кадэр	27		2,70			
52дөн 56га кадэр	27		3,11			
56дан 60ка кадэр	27		3,75			
60тан артык	27		3,90			
Карагай						
10нан 12кэ кадэр	11	II	0,068	920,4	2690,3	800,0
12дөн 14кэ кадэр	13		0,105			
14тэн 16га кадэр	14		0,150			
16дан 18гэ кадэр	17		0,209			
18дөн 20гэ кадэр	18		0,276			
20дөн 24кэ кадэр	19		0,36			
24тэн 28гэ кадэр	21		0,55			
28дөн 32гэ кадэр	24		0,80			
32дөн 36га кадэр	26		1,08			
36дан 40ка кадэр	27		1,43			
40тан 44кэ кадэр	28		1,81			
44тэн 48гэ кадэр	29		2,23			
48дөн 52гэ кадэр	30		2,68			
52дөн артык	30		3,17			

Кедр						
10нан 12кэ кадэр	10	II	0,053	920,6	2690,3	800,0
12дэн 14кэ кадэр	11		0,080			
14тэн 16га кадэр	12		0,117			
16дан 18гэ кадэр	14		0,164			
18дэн 20гэ кадэр	15		0,218			
20дэн 24кэ кадэр	16		0,28			
24тэн 28гэ кадэр	18	II	0,43	920,6	2690,3	800,0
28дэн 32гэ кадэр	18		0,61			
32дэн 36га кадэр	19		0,83			
36дан 40ка кадэр	20		1,09			
40тан 44кэ кадэр	21		1,40			
44тэн 48гэ кадэр	22		1,76			
48дэн 52гэ кадэр	23		2,17			
52дэн артык	24		2,64			

Таблица 2

Куаклык һәм үлән үсемлекләренә китерелгән зыянын күләмен билгеләү күрсәткечләре

№ п/п	Яшел утыртмалар	Үлчәү берәмлеге	НДСтан башка утырту һәм карау буенча башкарылган эшләр бәясе (С)	Утырту материалы бәясе (Ц)
Куакларның яфраклы токимнары				
1	Тере койма	1 по г. м өчен сум	469,43	500,0
2	Ялгыз нөсхәләр	1 шт. өчен сум	313,1	150,0
Куакларның ылыслы токимнары				
1	Ялгыз нөсхәләр	1 шт. өчен сум	461,6	600,0
Лианалар				
1	Ялгыз нөсхәләр	1 шт. өчен сум	313,1	150,0
Газоннар				
1	Болын үләннәреннән торган табигый үләнчел үсемлекләр	1 кв. м өчен сум		
2	Чүп үләннәрдән торган табигый үләнчел үсемлекләр	1 кв. м өчен сум		
3	Газоннар (газон үләннәре орлыклары чәчелә)	1 кв. м өчен сум	74,43	85,0

4	Рулонлы газон	1 кв. м өчен сум	200,0	100,0
Чәчәкләкләр				

1	Чөчөклеклөр	1 кв. м өчөн сум	650,0	Чөчөклек-декоратив үсемлеклөрнөн сортларына карап
---	-------------	------------------	-------	---

Таблица 3

Үсемлеклөрнөн мохитне саклау үзлеклөрөн исәпкә ала торган коэффициентның әһәмияте (k1)

Исеме	k1 күрсәткече
Гомуми файдаланудагы утыртулар	2
Чикләнгән файдаланудагы утыртулар	1,5
Махсус файдаланудагы утыртулар	1

Таблица 4

Үсемлекләрнән торышын исәпкә ала торган коэффициентның әһәмияте (к2)

Торыш	Үсемлекнән яфраклылыгына карап, торышы билгеләнә	к2 күрсәткече
Яхшы(сәламәт утыртулар) I	100% яфрак	2
Уртача көчсезләнгән II	90-70% яфрак	1,5
Каты көчсезләнгән III	60-40% яфрак	1
Изелгән (кибеп баручы) IV	30-20% яфрак	0,5
Үлөп баручы V	20-10% яфрак	0,1
Үлө VI	яфраксыз	0

Таблица 5

Үсемлекләрнән кыйммәтен исәпкә ала торган коэффициентның әһәмияте (к3)

Кыйммәтлелек төркеме	Агачлар һәм куаклар төрләре	К3 күрсәткече
1нче төркем (үзенчәлекле)	- ылыслы, мәңгә яшел агачларның барлык төрләре, шул исәптән: эрбет, нарат, чыршы, карагай: - яфраклы агачларның кайбер төрләре, шул исәптән: имән, корычагач, зирек, карама, элмә	1,5
2нче төркем (кыйммәтле)	- куакларның барлык төрләре; - яфраклы агачларның кайбер төрләре, шул исәптән: юкә, каен, өрәңгә	1,2
3нче төркем (азкыйммәтле)	- агачларның башка төрләре һәм яфраклы куаклар	1